

Kodeks postępowania karnego. Komentarz do ustawy z 19.7.2019 r.

KODEKS POSTĘPOWANIA KARNEGO

z dnia 6 czerwca 1997 r. (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1987 ze zm.)

(wyciąg)

Dział I. Przepisy wstępne

Art. 12.

Ściganie na wniosek

§ 1. W sprawach o przestępstwa ścigane na wniosek postępowanie z chwilą złożenia wniosku toczy się z urzędu. Organ ścigania poucza osobę uprawnioną do złożenia wniosku o przysługującym jej uprawnieniu.

§ 1a.¹ Uzyskanie wniosku o ściganie należy do oskarżyciela. Jeżeli powodem uzyskania wniosku jest wyłącznie uprzedzenie przez sąd stron o możliwości zakwalifikowania czynu według innego przepisu prawnego, przewidującego ściganie na wniosek, uzyskanie wniosku o ściganie należy do sądu.

§ 2. W razie złożenia wniosku o ściganie niektórych tylko sprawców obowiązek ścigania obejmuje również inne osoby, których czyny pozostają w ścisłym związku z czynem osoby wskazanej we wniosku, o czym należy uprzedzić składającego wniosek. Przepisu tego nie stosuje się do najbliższych osoby składającej wniosek.

¹ Art. 12 § 1a dodany ustawą z dnia 19.07.2019 r. (Dz.U. z 2019 r. poz. 1694), która wchodzi w życie 5.10.2019 r.

§ 3. Wniosek może być cofnięty w postępowaniu przygotowawczym za zgodą prokuratora, a w postępowaniu sądowym za zgodą sądu – do rozpoczęcia przewodu sądowego na pierwszej rozprawie głównej. Ponowne złożenie wniosku jest niedopuszczalne.

§ 3.² *Wniosek może być cofnięty w postępowaniu przygotowawczym za zgodą prokuratora, a w postępowaniu sądowym za zgodą sądu – aż do zamknięcia przewodu sądowego na pierwszej rozprawie głównej. W sprawach, w których akt oskarżenia wniósł oskarżyciel publiczny, cofnięcie wniosku po rozpoczęciu przewodu sądowego jest skuteczne, jeżeli nie sprzeciwi się temu oskarżyciel publiczny obecny na rozprawie lub posiedzeniu. Ponowne złożenie wniosku jest niedopuszczalne.*

Spis treści

I. Komentarz do § 1a

A. Komentarz

1. Istota przepisu
2. Przepisów bezwzględnie wnioskowe i względnie wnioskowe
3. Brak wniosku
4. Uzyskanie wniosku o ściganie przez sąd
5. Osoba uprawniona do wniesienia wniosku o ściganie
6. Pouczenie

B. Linia orzecznicza

II. Komentarz do § 3

A. Komentarz

1. Istota przepisu
2. Termin
3. Zgoda organu
4. Uprawniony do cofnięcia wniosku

B. Linia orzecznicza

I. Komentarz do § 1a

A. Komentarz

1. Istota przepisu. Omawiany przepis odnosi się do istoty przestępstw ściganych z oskarżenia publicznego, o charakterze warunkowym, wymagających złożenia wniosku przez bezpośrednio pokrzywdzonego lub osoby uprawnionej. W tej kategorii spraw uzyskanie wniosku od pokrzywdzonego jest niezbędnym warunkiem wszczęcia i prowadzenia postępowania, które toczy się z urzędem. Forma złożenia wniosku nie została sprecyzowana w ustawie, ale przyjmuje się, że wyrażenie woli pokrzywdzonego powinno znaleźć odzwierciedlenie w piśmie lub może być złożone ustnie do protokołu przesłuchania. Złożenie

² Art. 12 § 3 w brzmieniu ustawy z dnia 19.07.2019 r. (Dz.U. z 2019 r. poz. 1694), która wchodzi w życie 5.10.2019 r.

zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa przez pokrzywdzonego wymaga dodatkowego wskazania woli ścigania lub dodatkowego wniosku zamieszczonego w protokole przyjęcia zawiadomienia bądź przesłuchania.

2. Przestępstwa bezwzględnie wnioskowe i względnie wnioskowe. Przestępstwa ścigane na wniosek dzieli się na bezwzględnie i względnie wnioskowe. Przestępstwami bezwzględnie wnioskowymi są te, których ściganie uzależnione jest od złożenia wniosku, niezależnie od tego, kto jest sprawcą. Przestępstwa względnie wnioskowe ścigane są na wniosek wyłącznie w wypadku popełnienia ich na rzecz określonej osoby.

3. Brak wniosku. Zgodnie z treścią art. 17 § 1 pkt 10 KPK brak wniosku wyklucza możliwość wszczęcia postępowania, a wszczęte umarza się. Brak wniosku może być uzupełniony na każdym etapie postępowania, nawet po jego prawomocnym umorzeniu, jeśli tylko nie nastąpiło przedawnienie karalności przestępstwa ściganego na wniosek (zob. wyr. SN z 4.4.2000 r., V KKN 29/00, Prok. i Pr. – wkł. 2001, Nr 2, poz. 11). Brak wniosku stanowi **bezwzględną przyczynę odwoławczą** określoną w art. 439 § 1 pkt 9 KPK, co oznacza, że orzeczenie musi zostać uchylone niezależnie od granic zarzutów i zaskarżenia.

4. Uzyskanie wniosku o ściganie przez sąd. Na etapie postępowania przygotowawczego to zadaniem oskarżyciela jest uzyskanie wniosku o ściganie. W przypadku zaś gdy konieczność uzyskania wniosku o ściganie wyniku uprzedniego pouczenia przez sąd o zmianie kwalifikacji prawnej czynu który ścigany jest na wniosek, uzyskanie wniosku o ściganie należy do sądu, Sąd nie jest związany kwalifikacją prawną czynu wskazaną w akcie oskarżenia. Dlatego zgodnie z treścią art. 399 KPK, na skutek oceny prawnej czynu i nie wychodząc poza granice oskarżenia, sąd poucza strony o zmianie kwalifikacji prawnej czynu. Zmiana ta będzie rodzić określone konsekwencje procesowe, w tym wnioskowy charakter nowego czynu, który będzie wymagał uzyskania oświadczenia pokrzywdzonego o woli ścigania sprawcy czynu (zob. m.in. wyr. SA w Krakowie z 29.8.1996 r., II AKz 195/96, KZS 1996, Nr 9, poz. 31). Ustawodawca – tam gdzie dotychczas było to zarezerwowane dla oskarżyciela – zobowiązał w zakresie uzyskania przesłanki procesowej dopuszczalności postępowania, sąd. W przypadku, kiedy pokrzywdzony aktywnie uczestniczy w postępowaniu sądowym, nie będzie powodowało to perturbacji dla przebiegu procesu. Dotychczasowa praktyka przewidywała rozwiązanie takich zdarzeń procesowych. Jeśli w toku postępowania przed sądem o przestępstwo ścigane z urzędu powstała możliwość zakwalifikowania czynu oskarżonego

jako przestępstwa ściganego na wniosek, organ procesowy miał obowiązek umożliwić pokrzywdzonemu wyrażenie woli ścigania (zob. wyr. SA w Białymstoku z 13.3.2003 r., II AKa 41/03, OSA 2003, Nr 10, poz. 103).

W praktyce realizacja założeń nowego przepisu może nastęrczać jednak trudności, zważywszy że **udział pokrzywdzonego**, który nie jest stroną postępowania i nie występuje w charakterze oskarżyciela posiłkowego w toku postępowania sądowego, **jest nieobowiązkowy**. Pokrzywdzony mógł nie być przesłuchany w charakterze świadka zgodnie z treścią art. 315a KPK i nie składać w toku postępowania wniosków o zawiadomieniu go o czynnościach podejmowanych w sprawie. W takim wypadku uzyskanie wniosku będzie wymagało przerwy lub odroczenia rozprawy w celu wezwania pokrzywdzonego i odebrania od niego oświadczenia w tym zakresie.

W przypadku występowania **kilku pokrzywdzonych** w sprawie odebranie wniosku od jednego z nich daje podstawę do ścigania w imieniu pozostałych. Ściganie przestępstwa wnioskowego nie jest zatem uzależnione od złożenia wniosku przez wszystkie pokrzywdzone osoby. Wskazuje się jednak w literaturze, że zgodnie z zasadą legalizmu należy umożliwić wszystkim pokrzywdzonym wypowiedzenie się co do ich woli wystąpienia z wnioskiem. W przypadku, gdy w toku postępowania doszło do ustalenia, że wobec części pokrzywdzonych ten sam zarzucany czyn okazał się ścigany na wniosek, nie ma potrzeby uzyskiwania dodatkowego wniosku, a postępowanie nadal toczy się z urzędu. Nie można jednak wykluczyć, że niezłożenie wniosku przez niektórych z pokrzywdzonych wykluczy skazanie oskarżonego działającego na ich szkodę.

W przypadku **kilku sprawców** przestępstwa ściganego na wniosek, złożenie wniosku o ściganie wobec któregośkolwiek z nich wymaga skierowania postępowania przeciwko wszystkim osobom, których czyny związane są z czynem osoby wskazanej we wniosku, o czym pokrzywdzony powinien być pouczony. Jest to zasada podmiotowej niepodzielności wniosku. Wyjątkiem jest sytuacja, w której sprawcą okaże się osoba najbliższa. Jednocześnie, zgodnie z zasadą przedmiotowej podzielności wniosku, pokrzywdzony może ograniczyć wniosek o ściganie określonego sprawcy wyłącznie do niektórych przestępstw.

Złożenie wniosku o ściganie jest uprawnieniem pokrzywdzonego wynikającym z jego dobrowolnej, samodzielnej i swobodnej decyzji. Wniosek o ściganie wywoła skutki prawne wskazane w ustawie tylko wtedy, gdy jego złożeniu towarzyszy **rzeczywista wola ścigania sprawcy**, uzewnętrzniona swobodnie

podjętą decyzją (zob. wyr. SN z 17.12.2008 r., II KK 140/08, KZS 2009, Nr 6, poz. 31).

Ustawodawca nie wskazał wprost konsekwencji nieuzyskania wniosku o ściganie przez sąd w przypadku zmiany kwalifikacji prawnej czynu. W takim wypadku, zgodnie z treścią art. 17 § 1 pkt 10 KPK, sąd powinien umorzyć postępowanie.

5. Osoba uprawniona do wniesienia wniosku o ściganie. Uprawnienie do złożenia wniosku posiada pokrzywdzony, w rozumieniu art. 49 KPK, osoba najbliższa zmarłego pokrzywdzonego na podstawie art. 52 § 1 KPK, opiekun faktyczny realizujący prawa pokrzywdzonego nieporadnego w myśl art. 51 § 1 KPK, jego pełnomocnik uprawniony na podstawie art. 91 KPC w zw. z art. 89 KPK, przedstawiciel ustawowy wykonujący prawa małoletniego pokrzywdzonego na podstawie art. 51 § 2 KPK, dowódca jednostki zgodnie z przepisami części szczególnej Kodeksu karnego, a w przypadku przestępstw z art. 209 KK – także organ opieki społecznej lub inna właściwa instytucja.

W przypadku przedstawiciela ustawowego lub osoby sprawującej pieczę i reprezentujących małoletniego pokrzywdzonego, którzy nie składają wniosku o ściganie wbrew interesom podopiecznego, oskarżyciel, a w przypadku wskazanym w § 1a zd. 2 – sąd powinien wystąpić do właściwego sądu rodzinnego i opiekuńczego o wydanie rozstrzygnięcia zastępczego niebadającego woli ścigania przez małoletniego (zob. wyr. SA w Krakowie z 13.1.1994 r., II AKR 230/93, KZS 1994, Nr 2, poz. 20).

Osoba niebędąca ubezwłasnowolnioną, dotknięta upośledzeniem umysłowym, ale która rozumie znaczenie wniosku o ściganie i deklaruje wolę ścigania, może samodzielnie złożyć wniosek o ściganie (zob. wyr. SN z 5.1.1973 r., III KR 192/72, OSNKW 1973, Nr 4, poz. 49).

Jeśli doszło do popełnienia przestępstwa na szkodę osoby prawnej, stowarzyszenia czy spółki, podmiot ten działa poprzez organy uprawnione do jej reprezentacji, także w zakresie złożenia wniosku o ściganie.

6. Pouczenie. Pokrzywdzony powinien być pouczone o prawie złożenia wniosku, konsekwencjach wszczęcia postępowania oraz możliwości i warunkach cofnięcia wniosku. Brak lub nieprawidłowe pouczenie pokrzywdzonego rzutuje na dalszy przebieg toczącego się postępowania. Zasada lojalności procesowej powoduje konieczność przyjęcia, że pokrzywdzony może uchylić się od skutków oświadczenia woli, co może spowodować stwierdzenie, że wniosek nie został złożony (zob. post. SN z 20.1.1996 r., II KRN 166/96, OSNKW 1996, Nr 5–6, poz. 28).

B. Linia orzecznicza

Osoba najbliższa

W wypadku ustalenia w toku postępowania sądowego dotyczącego przestępstw względnie wnioskowych, że sprawca przestępstwa stał się dla pokrzywdzonego osobą najbliższą, konieczne jest zwrócenie się do pokrzywdzonego o złożenie oświadczenia, czy składa wniosek o ściganie, a w razie braku wniosku postępowanie należy umorzyć. Zaniechanie tych działań prowadzi do zaistnienia bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 9 KPK w zw. z art. 17 § 1 pkt 10 KPK.

Wyr. SN z 27.8.2008 r., II KK 56/08, OSNWK 2008, Nr 11, poz. 94

Niedopuszczalność ograniczenia ścigania do niektórych sprawców przestępstwa wnioskowego

W przypadku przestępstw ściganych bezwzględnie na wniosek pokrzywdzonego, wola pokrzywdzonego, jako uprawnionego do złożenia wniosku o ściganie, ograniczona jest do podjęcia decyzji co do żądania ścigania sprawców czynów, który go dotknął, a nie do decydowania o tym, które z osób współuczestniczących w popełnieniu czynu przestępnego mogą, a które nie mogą być ścigane; ściganie wszystkich współuczestniczących w popełnieniu czynu przestępnego, po złożeniu wniosku, następuje już bowiem z urzędu, czyli niezależnie od woli pokrzywdzonego, a pokrzywdzony może jedynie wyłączyć spod ścigania osoby dlań najbliższe, gdyby na skutek złożenia wniosku bez wskazania jakiegokolwiek sprawcy lub co do niektórych tylko imiennie określonych osób okazało się, że wśród ustalonych przez organ sprawców znajduje dla niego osoba najbliższa.

Post. SN z 25.4.2013 r., III KK 121/12, OSNWK 2013, Nr 8, poz. 72

Wniosek osoby uprawnionej

W sprawach o przestępstwa ścigane na wniosek, należy od uprawnionej osoby wymagać jednoznacznego wyrazu woli ścigania, przy czym należy tę osobę pouczyć o możliwościach i konsekwencjach złożenia takiego wniosku. Wszelkie zawiadomienia, choćby nawet wyrażały wolę ścigania, do czasu spełnienia pouczenia nie mogą stanowić skutecznego wniosku o ściganie w rozumieniu art. 12 KPK.

Wyr. SA w Katowicach z 23.12.2009 r., II AKA 373/09, OSAKat 2010, Nr 1, poz. 13

Forma wyrażenia woli ścigania sprawcy

Przychylając się do poglądu o potrzebie uzyskania w sprawach o przestępstwa ścigane na wniosek uprawnionej osoby jednoznacznego wyrazu woli ścigania, należy zaznaczyć, że nie może to prowadzić do formalizmu procesowego. Ustawa karnoprocesowa nie określa formy, w jakiej pokrzywdzony ma wyrazić wolę ścigania, to jest złożyć wniosek, o którym mowa w art. 12 § 1 KPK. Wola ta może być zatem wyrażona np. do protokołu przesłuchania w charakterze świadka. Istotne jest to, by z dokumentu procesowego w sposób wyraźny wynikało żądanie pokrzywdzonego przestępstwem ścigania sprawcy. Skoro reprezentant pokrzywdzonego do-

magał się warunkowego umorzenia postępowania, to tym samym oczywiście pozostało, że wola jego było, aby uprawnione organy procesowe prowadziły postępowanie w sprawie i aby zostało ono zakończone zastosowaniem wobec sprawcy środka reakcji prawnokarnej.

Wyr. SN z 4.1.2006 r., V KK 263/05, OSNwSK 2006, Nr 1, poz. 39

II. Komentarz do § 3

A. Komentarz

1. Dotychczasowa treść przepisu. Omawiany przepis reguluje możliwość cofnięcia wniosku o ściganie przez pokrzywdzonego. Regulacja sprzed nowelizacji przewidywała dwa warunki niezbędne do zrealizowania tego uprawnienia. Pierwszy to określony ustawowo termin prekluzyjny na cofnięcie wniosku – do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego na pierwszej rozprawie głównej; drugi to zgoda dysponenta sprawy karnej w danej fazie procesowej, czyli prokuratora lub sądu. Dotychczas decyzje o umorzeniu podejmował ten sam organ, który badał podstawy do wyrażenie zgody, wystarczającym było zatem wydanie postanowienia o umorzeniu postępowania zawierającego zgodę na cofnięcie wniosku. W sprawie, w której skutecznie cofnięto wniosek, postępowanie zostaje umorzone na podstawie art. 17 § 1 pkt 10 KPK, a ponowne złożenie wniosku jest niedopuszczalne. Na postanowienie to służy zażalenie na zasadach ogólnych.

2. Termin. W opisanym stanie prawnym przepis ten budził wątpliwość interpretacyjną. Pojęcie „pierwszej rozprawy głównej” stało się przedmiotem wykładni SN w zakresie w jakim odpowiadało na pytanie czy chodzi o każdą rozprawę główną, czy wyłącznie o pierwszą (zob. post. SN z 11.8.2000 r., I KZP 19/00, Prok. i Pr. 2000, Nr 10, poz. 6). Chwilą otwarcia przewodu sądowego jest odczytanie aktu oskarżenia i według dotychczasowych przepisów do tego czasu możliwie było cofnięcie wniosku. Jeśli na pierwszej rozprawie głównej nie doszło do tej fazy postępowania, możliwe było cofnięcie wniosku na kolejnej rozprawie przez odczytaniem aktu oskarżenia. W tym stanie prawnym nie było możliwe cofnięcie wniosku w związku z ponownym otwarciem przewodu sądowego, jak też niemożliwe to było w sprawie, w której uchylono wyrok do ponownego rozpoznania i sprawa toczyła się od nowa. Nowelizacja ustawy w tym zakresie przewiduje zmianę terminu prekluzyjnego na cofnięcie wniosku do czasu zamknięcia przewodu sądowego, czyli końcowej fazy postępowania,

z jednoczesnym pozostawieniem warunku, aby stało się to na pierwszej rozprawie głównej. Intencją ukształtowanego na nowo przepisu było umożliwienie złożenia wniosku po otwarciu przewodu sądowego, podczas przeprowadzania postępowania dowodowego. Wydaje się zatem, że aby zachować termin, pokrzywdzony musi wniosek o cofnięcie ścigania złożyć na pierwszej rozprawie głównej, bez względu na to, czy do zamknięcia przewodu sądowego dojdzie na tej rozprawie, czy na kolejnej. Jednocześnie, jeśli sąd nie otworzy przewodu sądowego na pierwszej rozprawie i dojdzie do jej odroczenia lub przerwania, wówczas możliwość taka nadarzy się na kolejnym terminie. Aktualne pozostaje także przyjęte pod rządami wcześniej obowiązującego przepisu stanowisko, że w wypadku uchylecia wyroku i przekazania do ponownego rozpoznania nie będzie możliwe cofnięcie wniosku, bowiem wyznaczona rozprawa główna nie będzie rozprawą pierwszą.

3. Zgoda organu. W dotychczasowym stanie prawnym skuteczne cofnięcie wniosku o ściganie wymagało na etapie postępowania przygotowawczego zgody prokuratora, a w postępowaniu sądowym – sądu. Przepis ten do 26.1.2014 r., przewidywał wyjątek od możliwości cofnięcia wniosku w sprawie przestępstwa określonego w art. 197 KK i zgodnie z treścią ustawy zmieniającej, stosuje się go w takim brzmieniu do czynów popełnionych przed datą wejścia w życie tej ustawy (ustawa z 13.6.2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego, Dz.U. poz. 849). Ponadto od 27.1.2015 r. przestępstwo z art. 197 KK nie jest ścigane na wniosek, ale wyłącznie z urzędu.

Niewyrażenie zgody przez prokuratora nie rodzi po stronie sądu obowiązku ponownego rozstrzygnięcia tej kwestii po wpłynięciu aktu oskarżenia do sądu (zob. post. SN z 1.7.2004 r., III KK 34/04, OSNKW 2004, Nr 7–8, poz. 83). Decyzja o niewyrażeniu zgody jest niezaskarżalna.

Zmiana omawianego przepisu wprowadziła dodatkową, obok zgody sądu, przesłankę **braku sprzeciwu ze strony oskarżyciela publicznego na cofnięcie wniosku o ściganie** na etapie postępowania sądowego w sprawach, w których oskarżyciel publiczny wniósł akt oskarżenia. Ustawodawca nie precyzuje wprawdzie kryteriów, jakim powinna podlegać ocena oświadczenia o cofnięciu wniosku, która pozostaje w sferze uznaniowości. Stwierdzić należy, że decyzja powinna wynikać ze wszystkich aspektów postępowania i uwzględniać przede wszystkim interes pokrzywdzonego. Sąd, jako dysponent sprawy, dokonuje własnej oceny zgromadzonego materiału dowodowego, zaś oskarżyciel jest

stroną postępowania. Przyjmuje się również, że prokurator działający w zastępstwie zmarłego pokrzywdzonego wobec braku osób najbliższych nie ma uprawnienia do złożenia wniosku o ściganie i nie przysługuje mu wniosek o cofnięcie ścigania. Wydaje się, że wydłużenie terminu prekluzyjnego na cofnięcie przez pokrzywdzonego wniosku o ściganie do czasu zamknięcia przewodu sądowego tym bardziej powinno upoważniać wyłącznie sąd do decydowania o zgodzie lub jej braku na cofnięcie wniosku. Nieobecność oskarżyciela na pierwszej rozprawie głównej, na której pokrzywdzony cofa wniosek, nie obliguje sądu do wezwania oskarżyciela publicznego do stawiennictwa na kolejną rozprawę w celu odebrania stanowiska. Brak stanowiska oznacza aprobatę dla złożonego w terminie wniosku. Ustawodawca przesądził, że chodzi o sprzeciwieniu się oskarżyciela obecnego na rozprawie lub posiedzeniu.

4. Uprawniony do cofnięcia wniosku. Co do zasady uprawnionym do cofnięcia wniosku jest podmiot, który miał uprawnienie do złożenia wniosku o ściganie. W przypadku działania przez przedstawiciela okoliczność ulegnie zmianie wobec uzyskania pełnoletności przez pokrzywdzonego lub ustania ubezwłasnowolnienia pokrzywdzonego. W tych wypadkach osoba przedstawiciela straci prawo do cofnięcia wniosku o ściganie. Przechodzi ona bezpośrednio pokrzywdzonego, który zyskał pełną zdolność do czynności prawnych. Na podstawie art. 658 § 3 KPK niedopuszczalne jest cofnięcie wniosku o ściganie złożonego przez dowódcę jednostki wojskowej oraz przez wyższego dowódcę.

B. Linia orzecznicza

Cofnięcie ścigania

Na podstawie przepisu art. 12 § 3 KPK nie jest dopuszczalne cofnięcie wniosku o ściganie, co prawda przed rozpoczęciem przewodu sądowego, ale dopiero na rozprawie głównej prowadzonej po uchyleniu poprzednio wydanego wyroku i skierowaniu sprawy do ponownego rozpoznania.

Post. SN z 7.3.2013 r., V KK 481/12, Legalis (aktualne w zakresie, w jakim odnosi się do pojęcia pierwszej rozprawy głównej)

Art. 21.

Zawiadomienie o wszczęciu i ukończeniu postępowania

§ 1. O ukończeniu postępowania toczącego się z urzędu przeciw osobom zatrudnionym w instytucjach państwowych, samorządowych i społecznych, uczniom i słuchaczom szkół oraz żołnierzom należy bezzwłocznie zawiadomić przełożonych tych osób.

§ 2. Prokurator zawiadamia również o wszczęciu postępowania przeciw funkcjonariuszom publicznym. W odniesieniu do wszczęcia postępowania przeciw komornikom sądowym, asesorum komorniczym i aplikantom komorniczym prokurator zawiadamia Ministra Sprawiedliwości, prezesa sądu apelacyjnego oraz prezesa sądu rejonowego właściwych ze względu na siedzibę kancelarii komorniczej. Prokurator zawiadamia o wszczęciu postępowania przeciw innym osobom, o których mowa w § 1 – jeżeli wymaga tego ważny interes publiczny.

Art. 21.³

§ 1. O wszczęciu i ukończeniu postępowania toczącego się z urzędu przeciw:

- 1) *funkcjonariuszom publicznym, osobom zatrudnionym w instytucjach państwowych, samorządowych i społecznych, uczniom i słuchaczom szkół, żołnierzom, a także duchownym i członkom zakonów oraz diakonatów – należy bezzwłocznie zawiadomić przełożonych tych osób;*
- 2) *osobom będącym członkami samorządu zawodowego – należy bezzwłocznie zawiadomić właściwy organ tego samorządu;*
- 3) *komornikom sądowym, asesorum komorniczym i aplikantom komorniczym – należy bezzwłocznie zawiadomić Ministra Sprawiedliwości, prezesa sądu apelacyjnego oraz prezesa sądu rejonowego właściwych ze względu na siedzibę kancelarii komorniczej.*

§ 2. O wszczęciu postępowania przeciw osobom, o których mowa w § 1, zawiadamia prokurator.

Spis treści

A. Komentarz

1. Dotychczasowa treść przepisu
2. Zawiadomienie o wszczęciu postępowania

3. Funkcjonariusz publiczny
B. Linia orzecznicza

A. Komentarz

1. Dotychczasowa treść przepisu. Komentowany artykuł został zmieniony w całości. W dotychczasowym brzmieniu § 1 ustawy obowiązek sprowadzał się do niezwłocznego zawiadomienia przełożonych o ukończeniu postępowania

³ Art. 21 w brzmieniu ustawy z dnia 19.07.2019 r. (Dz.U. z 2019 r. poz. 1694), która wchodzi w życie 5.10.2019 r.

nia karnego wobec osób zatrudnionych w instytucjach państwowych, samorządowych i społecznych, uczniów i słuchaczy szkół oraz żołnierzy. Zgodnie z § 2 prokurator miał obowiązek zawiadomić o wszczęciu postąpienia wobec osoby będącej funkcjonariuszem publicznym oraz przeciw innym osobom, jeśli wymagał tego interes publiczny.

2. Zawiadomienie o wszczęciu postępowania. Nowelizacja wprowadziła obowiązek zawiadomienia przez prokuratora nie tylko o ukończeniu toczącego się postępowania z urzędu przeciwko wymienionym enumeratywnie w przepisie osobom, ale także o jego wszczęciu. Obowiązek zawiadomienia powstaje z chwilą wszczęcia postępowania przeciwko osobie, tj. po przedstawieniu zarzutów w śledztwie lub dochodzeniu na podstawie art. 313 KPK, po przesłuchaniu osoby podejrzanej w charakterze podejrzanego na podstawie art. 308 KPK lub przesłuchania osoby podejrzanej w trybie art. 325g KPK. Właściwym organem zawiadamiającym jest w przypadku wszczęcia postępowania prokurator. W przypadku zaś zakończenia postępowania prowadzonego z urzędu właściwy jest organ, przed którym doszło do jego zakończenia. Ustawodawca nie precyzuje, czy zawiadomienie dotyczy prawomocnego zakończenia postępowania, czy zakończenia toczącego się postępowania na określonym etapie.

Adresatem zawiadomień są przełożeni funkcjonariuszy publicznych, osób zatrudnionych w instytucjach państwowych, samorządowych i społecznych, uczniów i słuchaczy szkół, żołnierzy, a także duchownych i członków zakonów i diakonatów. W przypadku osób będących członkami samorządu zawodowego zawiadomienie skierowane zostanie do organów ich samorządów zawodowych. Ustawodawca wskazał w § 1 pkt 3 również komornika, wobec którego wszczęto postępowanie, co powoduje konieczność niezwłocznego zawiadomienia Ministra Sprawiedliwości, sądu apelacyjnego i sądu rejonowego, właściwych dla siedziby kancelarii komorniczej.

3. Funkcjonariusz publiczny. Zgodnie z treścią art. 115 § 13 KK funkcjonariuszem publicznym jest:

- 1) Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) poseł, senator, radny;
- 3) poseł do Parlamentu Europejskiego;
- 4) sędzia, ławnik, prokurator, funkcjonariusz finansowego organu postępowania przygotowawczego lub organu nadrzędnego nad finansowym organem postępowania przygotowawczego, notariusz, komornik, kurator sądowy, syndyk, nadzorca sądowy i zarządca, osoba orzekająca w organach dyscyplinarnych działających na podstawie ustawy;

- 5) osoba będąca pracownikiem administracji rządowej, innego organu państwowego lub samorządu terytorialnego, chyba, że pełni wyłącznie czynności usługowe, a także inna osoba w zakresie, w którym uprawniona jest do wydawania decyzji administracyjnych;
- 6) osoba będąca pracownikiem organu kontroli państwowej lub organu kontroli samorządu terytorialnego, chyba że pełni wyłącznie czynności usługowe;
- 7) osoba zajmująca kierownicze stanowisko w innej instytucji państwowej;
- 8) funkcjonariusz organu powołanego do ochrony bezpieczeństwa publicznego albo funkcjonariusz Służby Więziennej;
- 9) osoba pełniąca czynną służbę wojskową, z wyjątkiem terytorialnej służby wojskowej pełnionej dyspozycyjnie;
- 10) pracownik międzynarodowego trybunału karnego, chyba że pełni wyłącznie czynności usługowe.

Wyliczenie to ma charakter wyczerpujący i nie może być interpretowane rozszerzająco. Kodeks karny posługuje się pojęciem funkcjonariusza w ramach art. 148 § 3, art. 222 § 1 i 2, art. 223 § 1 i 2, art. 224 § 2, art. 226 § 1, art. 227, 231 § 1, art. 231a, 231b, 246, 247 § 3, art. 266 § 2, art. 271 § 1 art. 272.

B. Linia orzecznicza

Społeczny kurator sądowy jako funkcjonariusz publiczny

Kuratorem sądowym, w rozumieniu ustawowej definicji osoby pełniącej funkcje publiczne, jest zarówno kurator zawodowy jak i społeczny kurator sądowy.

Post. SN z 28.10.2009 r., I KZP 17/09, Legalis

Zamknięty katalog osób, które posiadają status funkcjonariusza publicznego

Katalog osób, które posiadają status funkcjonariusza publicznego jest zamknięty i enumeratywnie określony w przepisie art. 115 § 3 KK. Nie są nim objęci pracownicy ochrony, o których mowa w ustawie z 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia.

Wyr. SN z 8.5.2015 r., II KK 423/14, niepubl.

Naruszenie uprawnień zawodowych przez lekarza karetki pogotowia w świetle odpowiedzialności funkcjonariusza publicznego

Lekarz zatrudniony w publicznej służbie zdrowia może być uznany za funkcjonariusza publicznego, w rozumieniu art. 115 § 133 KK jedynie wówczas gdy swój zawód łączy z funkcjami o charakterze administracyjnym. Lekarz karetki pogotowia – kierownik zespołu reanimacyjne-

go – nie pełni tego rodzaju funkcji i dlatego nie może być podmiotem przestępstwa określonego w art. 231 KK.

Wyr. SN z 27.11.2000 r., WKN 27/00, Legalis

Dział II. Sąd

Rozdział 1. Właściwość i skład sądu

Art. 29.

Skład na rozprawie apelacyjnej i kasacyjnej

§ 1. Na rozprawie apelacyjnej i kasacyjnej sąd orzeka w składzie trzech sędziów, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej.

§ 2. Apelację lub kasację od wyroku orzekającego karę dożywotniego pozbawienia wolności rozpoznaje sąd w składzie pięciu sędziów.

§ 2.⁴ *Apelację lub kasację od wyroku orzekającego karę dożywotniego pozbawienia wolności albo wnoszącą o wymierzenie takiej kary rozpoznaje sąd w składzie pięciu sędziów.*

Spis treści

A. Komentarz

1. Istota przepisu

2. Skład sądu kasacyjnego

B. Linia orzecznicza

A. Komentarz

1. Istota przepisu. Przepisy o składzie sądu obok zasad rządzących właściwością sądu, mają znaczenie organizacyjne i gwarancyjne wymiaru sprawiedliwości. Komentowany przepis wskazuje skład sądu rozpoznającego środek zaskarżenia w postaci apelacji i kasacji. Sąd apelacyjny oraz Sąd Najwyższy orzekają co do zasady w składzie trzech sędziów zawodowych. Od tej zasady ustawa przewiduje pewne wyjątki. Między innymi w przypadku, gdy sąd pierwszej instancji orzekł karę dożywotniego pozbawienia wolności, apelację lub kasację od wyroku rozpoznaje sąd apelacyjny lub Sąd Najwyższy w składzie pięciu sędziów zawodowych. W sprawach, w których Sąd Najwyższy orzekał jako sąd odwoławczy na podstawie art. 441 § 5 KPK, czyni to również w składzie pięcioosobowym. Dotychczasowe brzmienie art. 29 § 2 KPK i zakładało, że sąd apelacyjny rozpoznaje apelację od wyroku orzekającego karę dożywotniego

⁴ Art. 29 § 2 w brzmieniu ustawy z dnia 19.07.2019 r. (Dz.U. z 2019 r. poz. 1694), która wchodzi w życie 5.10.2019 r.

pozbawienia wolności w składzie pięciu sędziów (zob. wyr. SN z 1.3.2007 r., VKK 4/07, Legalis). Zaś Sąd Najwyższy orzekać w takim składzie w przypadku rozpoznawania kasacji od wyroku orzekającego karę dożywotniego pozbawienia wolności. Oddalając kasację od wyroku orzekającego karę dożywotniego pozbawienia wolności jako oczywiście bezzasadną Sąd Najwyższy orzeka w składzie jednego sędziego.

W nowym brzmieniu § 2 sam wniosek o wymierzenie kary dożywotniego pozbawienia wolności stał się podstawą do rozpoznania odwołania przez sąd apelacyjny i kasacji przez Sąd Najwyższy w składzie pięciu sędziów.

2. Skład sądu kasacyjnego. Wyjątki od rozpoznawania kasacji na rozprawie w składzie trzech sędziów zawodowych to sytuacje, w których Sąd Najwyższy rozpoznaje kasację na rozprawie w składzie siedmiu sędziów, wówczas gdy dotyczy ona orzeczenia Sądu Najwyższego, chyba że orzeczenie zostało wydane jednoosobowo (art. 534 § 2 KPK). W składzie jednoosobowym Sąd Najwyższy rozpoznaje kasację od postanowienia wniesioną przez podmioty szczególnie wskazane w art. 521 § 1 i 2 KPK, a Prezes Sądu Najwyższego może zarządzić jej rozpoznanie w składzie trzech sędziów zawodowych zgodnie z art. 534 § 1 w zw. z art. 535 § 1 KPK. Także w przypadku art. 535 § 4 i 5 KPK Prezes Sądu Najwyższego może skierować kasację do rozpoznania na posiedzeniu w składzie trzech sędziów. Treść art. 535 § 5 KPK uległa zmianie. Paragraf 5 w brzmieniu: „Kasacja wniesiona na korzyść oskarżonego może być uwzględniona w całości na posiedzeniu bez udziału stron, w razie jej oczywistej zasadności” zastąpiony została przepisem odnoszącym się do wszystkich kasacji, a zatem także na niekorzyść: „Kasacja może być uwzględniona w całości na posiedzeniu bez udziału stron w razie jej oczywistej zasadności”.

B. Linia orzecznicza

Skład sądu odwoławczego

O ile sąd orzekający w składzie jednoosobowym lub ławniczym stwierdzi, iż zachodzi potrzeba uprzedzenia stron o możliwości zmiany kwalifikacji prawnej czynu oskarżonego na przestępstwo za które ustawa przewiduje karę dożywotniego pozbawienia wolności, przekazuje te sprawę do rozpoznania w składzie 2 sędziów i 3 ławników, ewentualnie o ile istnieje taka potrzeba wydaje orzeczenie o przekazaniu sprawy według właściwości do sądu okręgowego.

Post. SN z 17.6.2013 r., II KK 112/10, Legalis

Skład sądu do orzeczenia kary łącznej dożywotniego pozbawienia wolności

W trybie wyroku łącznego sąd I instancji orzeka w składzie określonym przepisami art. 28 § 1 KPK lub też art. 28 § 3 KPK. Skład taki jest właściwy także wówczas, gdy może być zastosowany przepis art. 88 KK, a zatem w układzie, gdy orzeczono za zbiegające się przestępstwa co najmniej dwie kary po 25 lat pozbawienia wolności, co uprawnia sąd, również ten procedujący w trybie wyroku łącznego, do orzeczenia kary łącznej dożywotniego pozbawienia wolności. W sytuacji gdy została orzeczona w pierwszej instancji kara dożywotniego pozbawienia wolności – niezależnie od tego w jakim trybie została ona orzeczona – to zgodnie z treścią art. 29 § 2 KPK apelacja winna zostać rozpoznana w składzie pięciu sędziów.

Wyr. SN z 5.11.2015 r., IV KK 38/15, KZS 2016, Nr 4, poz. 11

Art. 38.

Spór o właściwość

§ 1. Spór o właściwość między sądami równorzędnymi rozstrzyga ostatecznie sąd wyższego rzędu nad sądem, który pierwszy wszczął spór.

§ 1.⁵ *Spór o właściwość między sądami rozstrzyga ostatecznie sąd wyższego rzędu właściwy ze względu na siedzibę sądu, który pierwszy wszczął spór. Spór o właściwość między sądem rejonowym a sądem okręgowym rozstrzyga sąd apelacyjny, a spór o właściwość między sądem apelacyjnym a innym sądem powszechnym – Sąd Najwyższy.*

§ 2. W czasie trwania sporu każdy z tych sądów przedsięwzię czynności niecierpiące zwłoki.

Spis treści

A. Komentarz

1. Istota przepisu

B. Zmiana przepisu

B. Linia orzecznicza

A. Komentarz

1. Istota przepisu. Dotychczasowa regulacja art. 38 KPK odnosiła się do **sporu między sądami o właściwość miejscową**. Przepis wykluczał możliwość podjęcia sporu o właściwość rzeczową i funkcjonalną. Spór taki mógł być inicjowany wyłącznie w obszarze właściwości miejscowej. W takiej sytuacji Sąd stwierdzający swoją niewłaściwość wydaje stosowne postanowienie i przekazuje sprawę sądowi równorzędnemu właściwemu miejscowo. Na decyzje te, zgodnie z treścią art. 35 KPK, przysługuje zażalenie, a zatem podlega ono wy-

⁵ Art. 38 § 1 w brzmieniu ustawy z dnia 19.07.2019 r. (Dz.U. z 2019 r. poz. 1694), która wchodzi w życie 5.10.2019 r.

konaniu dopiero z chwilą uprawomocnienia się a wynik sądu rozstrzygającego zażalenia nie warunkuje możliwości zaistnienia sporu (zob. post. SA w Krakowie z 17.10.2001 r., II AKo 140/01, KZS 2001, Nr 10, poz. 26). Jeśli sąd, któremu przekazano sprawę według właściwości, także uzna się niewłaściwy, wydaje postanowienie o wystąpieniu do sądu o rozpoznanie sporu o właściwość przez sąd wyższego rzędu. To postanowienie nie podlega zaskarżeniu. W przypadku, w którym postanowienie o niewłaściwości zostało w wyniku wniesionego zażalenia poddane kontroli instancyjnej i utrzymane w mocy, wiąże ono sąd, któremu sprawa została przekazana. Dotychczasowa wykładnia przepisów prowadziła do stwierdzenia, że sąd wyższego rzędu, rozstrzygając spór o właściwość, mógł uznać, że właściwy miejscowo jest sąd, który zainicjował spór, lub sąd, który przekazał sprawę temu sądowi lub inny, równorzędny sąd. Rozstrzygnięcie ma przesądzić o właściwości sądu, nie zaś o zasadności sporu. Postanowienie sądu rozstrzygające spór nie podlega zaskarżeniu.

Spór kompetencyjny może też dotyczyć właściwości miejscowej sądów odwoławczych (zob. post. SA w Krakowie z 10.1.2002 r., II AKo 191/01, KZS 2002, Nr 1, poz. 18).

2. Zmiana przepisu. Nowelizacja wprowadziła zmianę w zakresie możliwości prowadzenia sporu o właściwość rzeczową, którą rozstrzygać ma w przypadku sporu między sądem rejonowym a sądem okręgowym – sądem apelacyjny, zaś w przypadku sporu między sądem apelacyjnym a innymi sądami powszechnymi – Sądem Najwyższym.

Regulacja pozostaje aktualna w obszarze kompetencji do dokonywania czynności niecierpiących zwłoki, tj. takich, których dokonanie jest konieczne ze względu na konieczność uczynienia tego w określonym ustawą czasie lub ryzyka niewykonania jej w przyszłości.

B. Linia orzecznicza

Niedopuszczalność sporu między sądami różnego rzędu

Wobec niedopuszczenia sporu między sądami różnego rzędu, w sytuacji w której sąd wyższego rzędu przekazuje sprawę sądowi niższego rzędu, jest on związany tym przekazaniem.

Uchw. SN z 27.3.2001 r., I KZP 3/01, Biul. SN 2001, Nr 3, s. 15

Powstanie sporu o właściwość

Spór o właściwość powstaje dopiero wówczas, gdy sąd (któremu inny sąd przekazał sprawę według właściwości) sprawy nie przejmuje. Wszczynającym więc spór będzie zawsze ten sąd,

[Przejdź do księgarni →](#)